

Довга дорога додому

Було це десь в 1960-х. У Саратові проводилася конференція по дифузії. Було літо – розпал відпускнуго сезону. З квитками на поїзди і літаки – суцільні проблеми. Тому квиток із Саратова в Київ я придбав завчасно. Але сталося так, що одному з поважних гостей конференції (*М.Г. Находкіну*) терміново треба було повернутися в Київ. Організатори конференції попросили мене віддати Миколі Григоровичу свій квиток на літак до Києва, а мені обіцяли організувати квиток на поїзд на день пізніше. Оскільки я нікуди не спішив, то легко погодився на таку пропозицію. В суботу мені в готель принесли квиток на поїзд і сказали, що поїзд вирушає до Києва завтра. Я, не подивившись, поклав квиток на стіл і продовжував дивитися телевизор.

У неділю до мене зайшов *Юра Кулюпін*, щоб провести мене на поїзд. Він сам відїжджав до Ростова вечірнім поїздом. Коли прийшов мій поїзд, ми з Юрою підійшли до кондуктора і показали квиток. Кондуктор глянув і каже: «*Это не ваш поезд, ваш отошел вчера*». Ми почали уважно розглядати квиток. Дійсно, квиток був на суботу. Чому мені сказали, що квиток був на неділю, і чому я уважно не роздивився його з самого початку, один Бог знає. Але сталося, що сталося. Ми з Юрою почали просити, щоб мені продали новий квиток або ж посадили у поїзд без квитка. Але марно. Тоді Юра відвів мене до своєї знайомої і попросив її допомогти відправити мене у Київ (нагадаю, що це була неділя і та організація, яка нас приймала, не працювала, тому нікого з оргкомітету ми не могли знайти).

Отож Юра передав мене знайомій, а сам поїхав до Ростова. Знайома кудись зателефонувала, а потім каже, що ми ввечері підемо до її знайомих (чи то родичів), там мають проходити поминки і там буде знайомий пілот, який допоможе мені вилетіти із Саратова. Під вечір ми пішли на поминки. Довго пили за світлу пам'ять покійного.

В кімнаті було повно гостей, дим стояв стовпом. Від випивки, диму і «галдьожу» я геть очманів. Мені все вже стало, як кажуть, «до лампочки». Врешті-решт мене посадили в машину, відвезли в аеропорт і помістили в кімнату, де відсипаються пілоти. Кімната була величезна, і в ній нікого не було. Посередині було дуже велике ліжко. Мені сказали, щоб я лягав і спав, а мене розбудять серед ночі і посадять у літак. Я ліг, але довго не міг заснути. Як тільки заснув, мені здалося, що тут же мене почали будити. Мене напівсонного посадили в літак і я полетів.

Прилетіли. Я вийшов з літака і – о, Боже! Виявилось, що я прилетів не в Київ, а в Москву. Як так сталося – не знаю. Чи то щось наплутали, чи так і було задумано. Але біда в тому, що в Москві виникли ті ж проблеми з квитками. Я прилетів до Внукова – там квитків на Київ немає. Зїздив у Шереметьєво – теж немає. Поїхав на залізничний вокзал – теж саме. Цілий день мотався по Москві, а під вечір вернувся у Внуково і засів у залі біля кас в очікуванні щасливого квитка. Час ішов, а квитків не було. І вже десь після 12-ої ночі з'явився один квиток. Я там уже так примелькався, що цей квиток продали мені. Посадили в літак. Але літак чомусь не летить. Десь близько години сидимо в літаку. З'ясувалося, що ми чекаємо матриці, з якої в Києві друкують газету «Правда». Після 1-ої ночі літак таки відлетів з Москви.

Прилітаємо в Київ. Глибока ніч, транспорт не ходить (ні автобусів, ні таксі). Якийсь рафік відвозив пілотів із Борисполя в Київ. Я попросив взяти й мене. Пілоти згодилися, але підвезли лише до Дарниці, а там висадили. Глуха ніч, і нема чим їхати. Я рішив, що краще йти, чим чекати не ясно чого. І ось я з Ленінградської площі за пару годин дійшов аж до вулиці Гарматна, де був гуртожиток аспірантів Академії. Коли добрався додому, почало вже сходити сонце. ■

Пригоди у військовому таборі

У 1950-х роках я був студентом Чернівецького держуніверситету. В той час студентів не забирали в армію, але при вузах існували військові кафедри, на яких студенти отримували військовий вишкіл. Крім того, за період навчання в університеті потрібно було двічі (після другого і четвертого курсів) проходити військові збори. Ці збори тривали по два місяці. Отже, мова піде про мої другі збори, які відбулися в 1956 році на базі танкодрому, що знаходився біля річки Тетерів у Житомирській області. Мої пригоди почалися вже з самого початку, коли ми скидали своє цивільне вбрання і одягали військову форму. Чомусь не вистачило однієї пілотки і мені дали якусь малярську пілотку. Вона була іншої форми і кольору. Коли після переобмундирування нас вишикували, я в своїй пілотці якось виділявся, і тому мене назначили командиром роти. Правда, командував я недовго. Всього двічі зводив роту в їдальню.

Далі пригоди не припинялися.

У мене розмір взуття 45-го розміру. Такого розміру була тільки одна пара чобіт, і вони дісталися мені. Але на мою біду (чи щастя?) полковник, в розпорядженні якого була наша рота, мав такий же розмір ноги. Невдовзі були заплановані бойові стрільби на полігоні. Дороги полігону були розквашені танками. Полковнику не хотілося в своїх хромових чоботях лізти в те болото. Він знайшов вихід.

Каже мені: «Снимай и давай мне твои кирзачи, а сам походишь в тапочках». І от я в шинелі, галіфе, в малярській пілотноці і в капцях уже ніяк не міг ходити «в строю», а тим більш командувати ротою.

Отож я, як партизан, і вештався по таборі. Однієї ночі мене назначили в «караул». Я стояв з карабіном біля якогось стовпа. Ніч була тепла і тиха. В шинелі було душно, і я її зняв. Раптом в куцях недалеко від мене щось зашаруділо. Я окликнув – ніякої реакції. Все знову затихло. Через деякий час шелест повторився.

Я вирішив подивитися, в чому справа. Пішов у куцці, але там нікого не було. Проте коли я повернувся до свого стовпа, то моєї шинелі теж не було. Настав день бойових стрільб. Мені доручили ще одну місію. Коли стріляє гаубиця, то її ствол відходить назад внаслідок віддачі. Існує певна норма, на яку відстань допускається такий відхід ствола. Якщо все в нормі, то треба було після кожного пострілу кричати «Откат нормальный!», а якщо ні, то треба кричати щось інше (я вже не пам'ятаю, що).

Почалися бойові стрільби. Наїхало багато високого начальства. Коли стріляє гаубиця, то дуже добре глушить. І ось я ліг в якийсь рівчак лицем до землі, заткнув пальцями вуха, щоб не так глушило, і після кожного пострілу верещав «Откат нормальный!». А треба сказати, що з мого рівчака я і гаубиці взагалі не бачив, не те, щоб відхід ствола. Крім того, я ще зняв гімнастерку, бо сонце припікало.

На мою біду вся поважна компанія перевіряючих генералів опинилася біля того рівчака, де я лежав і репетував: «Откат нормальный!». За таку мою діяльність мені загрожувало б зо два тижні гауптвахти, але їхній найвищий начальник раптом сказав: «Вот дает хохмач!» і розсміявся.

Вся свита почала реготати, а я скочив на ноги, як ошпарений. З цього моменту я став наче героєм. Але на цьому мої пригоди ще не закінчилися.

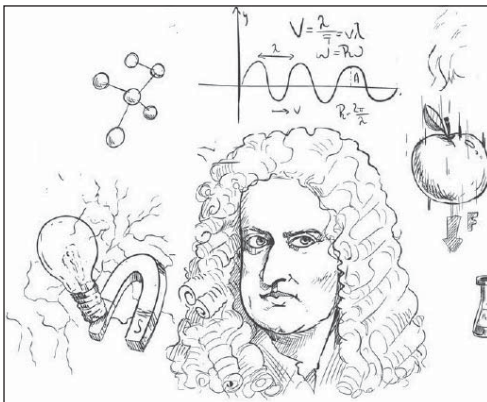
Після завершення зборів необхідно здавати військово-обмундировання і забирати свою одягу. У мене вже не було шинелі після нічного караулу, а ще хтось вкрав пояс. Старшина глянув, що я приніс, і каже: «Не отдам тебе твою одягу, пока не принесеш все, а если нет, то иди домой в обмундировании». Треба сказати, що на той час моя студентська одяга була не кращою від військового мундира. Тому я легко погодився на таку пропозицію. Старшина побачив, що не налякав мене і закричав, щоб я забирав геть свою одягу, а вони напишуть в університет, що я присвоїв воєнну форму. На тому ми й розійшлися.

Коли мене викликали на воєнну кафедру в університеті, я йшов туди в очікуванні великих неприємностей. Яке ж було моє здивування, коли генерал сказав мені, що від командуючого зборами прийшла подяка на мою адресу, і що такого в них ще не було.

Я до цього часу не знаю, за що мені випала така честь. Єдине розумне пояснення бачу тільки в тому, що я там прославився своїми анекдотами. Можливо, це й зіграло свою роль. ■

Теорія і експеримент

*Тепер я знаю тисячу способів,
як не слід робити лампу розжарювання.
Томас Едісон*

Коли я був студентом Чернівецького держуніверситету, на фізико-математичному факультеті на третьому курсі один семестр читали педагогіку. Щоб отримати залік з педагогіки, треба було провести невелику практику в школі і дати відкритий урок. Це означало, що студент веде урок, а вчителі сидять на останніх партах у класі і оцінюють якість уроку.

Отже, прийшла моя черга давати урок. Не пам'ятаю, в якому класі, але пам'ятаю, що мова йшла про закони *Ньютона*. Я запланував три демонстрації. Перша відносилась до закону «дія дорівнює протидії». Я взяв два візочки, які розміщалися на колії, і між якими були пружинки. Візки стягувалися ниткою, і коли нитку перерізати, візки повинні роз'їхатися на однакові відстані (їх маси були однаковими). Я все це пояснив, але коли розрізав нитку, то вони чомусь розійшлися на різні відстані. Я почав виправдовувати експеримент тим, що опір у візків може бути різним (заіржавіли коліщата).

Оправдавши свій невдалий експеримент, я перейшов до наступного, який повинен був ілюструвати силу інерції. Важка свинцева куля мала прив'язані зверху і знизу однакові нитки. Коли тягнути за нижню нитку, а верхню притримувати, повинно відбуватися таке. При повільному натягу нитка повинна розірватися зверху (бо до сили натягу додається вага кулі), а коли шарпнути раптово, то нитка повинна розірватися знизу (бо інерція заважає передати ривок на верхню нитку). Я все пояснив, а коли це здійснив, то чомусь все вийшло навпаки. Я знову почав списувати невдачу на різну якість верхньої і нижньої нитки.

Нарешті я приступив до останньої демонстрації. Вона полягала ось у чому. На візочок ставилася колба з водою, яка підігрівалася знизу свічкою. Колба була закрита корком. Коли вода закипить, корок повинен вистрілити, і візочок повинен був їхати назад. Я все пояснив, і клас почав чекати фіналу. Але урок минав, а корок не стріляв. Тоді я кажу: «Учні, запишіть завдання додому, а експеримент проведемо потім». І тільки-но учні схилилися над зошитами, як корок таки вистрелив!

З тих пір у мене завжди виникає підозра до експерименту, хоча експериментаторів я поважаю.

А урок мені все-таки зарахували за те, що я дуже переконливо пояснював невдачу своїх демонстрацій. ■